

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

RIO SAVA EXPLORATION D.O.O. БЕОГРАД

**ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОЈЕКТА ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ И
ПРЕРАДЕ МИНЕРАЛА ЈАДАРИТА „ЈАДАР“**

– РАНИ ЈАВНИ УВИД –

новембар, 2017. године

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia

САДРЖАЈ

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1.1. Уводне напомене

1.2. Правни и плански основ за израду и доношење Просторног плана

1.3. Обухват Просторног плана

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ДРУГИХ ПЛАНСКИХ И РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

3. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ, НАЧИН КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА И ОСНОВНА ОГРАНИЧЕЊА

3.1. Постојеће стање и коришћење простора на планском подручју

3.2. Ресурси минералних сировина

4. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

5. ПРИСТУП ИЗРАДИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

5.1. Приступ изради Просторног плана

5.2. Приступ изради Стратешке процене утицаја на животну средину

5.3. Приступ у решавању питања пресељења домаћинства и измештања инфраструктурних система из зона рударских активности

6. КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА ПРОЈЕКТА ЈАДАР НА ПОДРУЧЈУ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ

7. ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПЛАНИРАЊА И УТИЦАЈ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1.1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Просторни план подручја посебне намене за реализацију пројекта експлоатације и прераде минерала јадарита „Јадар“ (у даљем тексту: Просторни план) припрема се у складу са Одлуком о изради Просторног плана подручја посебне намене за реализацију пројекта експлоатације и прераде минерала јадарита „Јадар“ (Сл. гласник РС, бр. 60/17). Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину је саставни Просторног плана у складу са Одлуком о изради стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене за реализацију пројекта експлоатације и прераде минерала јадарита „Јадар“ на животну средину (Сл. гласник РС, бр. 36/17, од 13. априла 2017. године).

Иницијатива за израду Просторног плана поднета је Министарству грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије у децембру 2016. године од стране привредног друштва „Rio Sava Exploration d.o.o.“ из Београда, ћерке компаније глобалне рударске корпорације „Рио Тинто“, која у Србији послује од 2001. године. Иницијатива за израду просторног плана посебне намене поднета је након вишегодишњих истраживања новооткривеног минерала *јадарита* (натријум-литијум-боросиликат), који су геолози Rio Sava Exploration d.o.o. пронашли у сливу реке Јадар, по којем је овај јединствени минерал и добио име. Лежиште захвата површину од око 12 km² а цео неогени басен око 150 km².

Просторни план ће садржати и оквирну визију дугорочног просторног развоја Планског подручја за постплански период до окончања рударских активности.

Приликом израде Просторног плана биће консултована обимна нормативна, студијска, планска, развојна и техничка документација која се директно или индиректно односи на просторни развој Планског подручја.

У току израде Просторног плана биће остварена сарадња са надлежним републичким, регионалним и локалним органима и организацијама имаоцима јавних овлашћења, надлежним за постављање захтева (услова) и давање мишљења и сагласности.

Планска решења и пропозиције Просторног плана биће усклађене са налазима, проценама и препорукама Стратешке процене утицаја Просторног плана на животну средину.

1.2. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ И ДОНОШЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Правни основ за израду и доношење Просторног плана садржан је у одредбама:

- 1) Закона о планирању и изградњи (Сл. гласник РС, бр. 72/09, 81/09, 64/10-УС 24/11, 42/13-УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14 и 145/14) којим је прописано да се просторни план подручја посебне намене доноси за подручје које због својих карактеристика, има посебну намену која захтева посебан режим организације, уређења, коришћења и заштите простора (подручје обимне експлоатације минералних сировина);
- 2) члана 3. Закона о Просторном плану Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 88/10), као кровног просторно планског документа којим је прописано да се Просторни план Републике Србије спроводи просторним плановима подручја посебне намене; као и

одредбама дела VII.1.1. „Обавезе и смернице за планску разраду” Просторног плана Републике Србије (табела 51), којима су у приоритете за припрему и доношење планских докумената – просторних планова за подручја посебне намене уврштена и подручја обимне експлоатације минералних сировина у које спада и рударски рејон Јадра;

- 3) чланова 12. - 20. Правилника о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања (Сл. гласник РС, бр. 64/15) којима је прописана садржина просторног плана подручја посебне намене; и
- 4) Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене за реализацију пројекта експлоатације и прераде минерала јадарита „Јадар“ (Сл. гласник РС, бр. 60/17).

Плански основ за израду и доношење Просторног плана је:

- 1) Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године (Сл. гласник РС, бр. 88/10) (у даљем тексту: ППРС);
- 2) Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана Колубарског и Мачванског управног округа (Сл. гласник РС, бр. 11/15);
- 3) Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево-Лозница (Сл. гласник РС, бр. 1/13); и
- 4) Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута I реда бр. 21 Нови Сад-Рума-Шабац и државног пута I реда бр. 19 Шабац-Лозница (Сл. гласник РС бр. 40/11).

Приликом израде Просторног плана неопходно је узети у обзир планска решења, пропозиције и одредбе и следећих развојних и планских докумената:

- 1) Националне стратегије одрживог коришћења природних ресурса и добара (Службени гласник РС, бр. 33/12);
- 2) Програм имплементације Просторног плана Републике Србије 2016-2020 (Сл. гласник РС 104/16);
- 3) Програм имплементације Регионалног просторног плана Колубарског и Мачванског управног округа 2016-2020 (Сл. гласник РС, бр. 106/16);
- 4) Просторног плана града Лозница (Сл. лист града Лознице, бр. 13/11); и
- 5) Просторног плана општине Крупањ (Сл. лист Општине Крупањ, бр. 10/12).

1.3. ОБУХВАТ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Обухват Просторног плана (у даљем тексту: Планско подручје) одређен је прелиминарно у консултацији са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, а на основу координата истражног простора „Јадар“ у складу са решењем за извођење геолошких истраживања бр. 310-02-343/2004-06 (истражни простор 1561) издатим од стране Министарства рударства и енергетике дана 22.01.2016. године и истражног простора „Коренита“, Г-7, према решењу бр. 310-02-01148/2015-02 истог министарства издатог дана 05.11.2015. године. Планско подручје обухвата следеће катастарске општине: Руњани, Липница, Брадић, Брњац, Велико Село, Јаребице, Драгинац, Симино Брдо, Цикоте, Шурице, Ступница, Слатина, Коренита, Горње Недељице, Доње Недељице, Грнчара и Шор (град Лозница) и Костајник, Дворска, Брезовице, Красава и Церова (општина Крупањ), укупне површине око 294,00 km².

Детаљном разрадом планских решења Просторног плана, односно, израдом правила уређења и правила грађења биће обухваћене просторне целине и коридори посебне намене (зона рударских активности, прераде и оплемењивања руде, интерна инфраструктура), као и прикључак, изградња нових или измештање деоница постојећих саобраћајница и других инфраструктурних система, односно подручја предвиђена за пресељење. Детаљна разрада ће имати елементе плана генералне и/или детаљне регулације и представљаће плански основ за издавање информације о локацији и локацијских услова, утврђивање јавног интереса, израду техничке документације и издавање дозвола за изградњу рударских и других објеката и експлоатацију минералне сировине. Могућа је изградња две врсте објеката: а) изградња објеката који нису рударски, а у оквиру су експлоатационих поља (нпр. зграде, саобраћајна инфраструктура, итд.) чија ће изградња пратити процедуру издавања дозвола коју прописује Закон о планирању и изградњи (Сл. гласник РС, бр. 72/09, 81/09, 64/10-УС 24/11, 42/13-УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14 и 145/14) а у складу са чл. 66. став 2. Закона о рударству и геолошким истраживањима (Службени гласник Републике Србије, 101/15); и б) изградња рударских објеката која се врши у складу са Законом о рударству и геолошким истраживањима (Службени гласник Републике Србије, 101/15).

Прелиминарна процена је да ће зона детаљне разраде обухватити око 1 000,00 ha. Подручје детаљне разраде се односи на планирану изградњу рударских објеката, објеката за прераду минералних сировина, и инфраструктурне коридоре. Коначан обухват подручја за детаљну разраду ће непосредно зависити од техничких решења и ажурних подлога које обезбеди компанија Rio Sava Exploration d.o.o (у току израде стратешког дела Просторног плана).

Коначне границе Планског подручја, као и границе обухвата просторних целина и коридора посебне намене за које је предвиђена детаљна разрада, биће утврђене у Нацрту Просторног плана.

Поред основне посебне намене – експлоатације и прераде минералних сировина, планско подручје обухвата и делове неколико других посебних намена као што су: природно и културно добро, коридори инфраструктурних система, туристичка подручја и др.

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ДРУГИХ ПЛАНСКИХ И РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године

Према Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године (Сл. гласник РС, бр. 88/10, Планско подручје у геолошко-металогенетском погледу припада Јадарском неогеном басену. На овом простору утврђена су лежишта новог литијум-борног минерала, јадарита, са високом концентрацијом литијума (Li).

Планско подручје карактеришу и неуређени водни режими низа мањих бујичних река, лоше одржавање речног система, недовољно улагање у антиерозиону заштиту и др. Стратешки приоритет за спровођење Просторног плана је и уређење водотока и заштита од поплава на реци Јадар.

Према категоризацији датај у ППРС, Планско подручје сврстано је (мањим делом) у подручја деградиране животне средине са негативним утицајима на човека, биљни и животињски свет.

У вези с тим треба обезбедити решења којима се спречава даља деградација и умањују ефекти ограничавања развоја.

На Планском подручју налази се део заштићеног подручја „Тршић-Троноша“, као и део подручја Цера предвиђеног за заштиту.

Лозница представља једно од 21 ФУП (функционално подручје) државног значаја, у чијем су саставу и Мали Зворник и Крупањ.

У развоју саобраћајне инфраструктуре међу стратешким приоритетима су активности на: изградњи државног пута I реда Шабац–Лозница, односно веза са Републиком Српском (БиХ), реконструкцији и рехабилитацији дела државног пута I реда Лозница-Ваљево, изградњи пруге Ваљево-Липница-Лозница и др.

У развоју енергетске инфраструктуре приорит је развој разводних гасовода на подручју Колубарске и Мачванске области.

Уредба о утврђивању Програма имплементације Просторног плана Републике Србије за период 2016-2020. године

Уредбом о утврђивању Програма имплементације Просторног плана Републике Србије за период 2016-2020. године (Сл. гласник РС 104/2016) (у даљем тексту: ПИ ППРС) у тематској области 3.1. Привреда – 3.1.3. Просторни развој рударства предвиђена је могућност експлоатације руде јадарита из лежишта „Јадар“. Одговорност за овај приоритет има „Rio Sava Exploration“ д.о.о. Београд, привредно друштво у стопроцентном власништву глобалне рударске корпорације Рио Тинто, а као учесник наведено је Министарство рударства и енергетике Републике Србије. Оријентациони износ за реализацију овог стратешког приоритета је 111.000.000.000 РСД (податак Министарства рударства и енергетике), а могући извори средстава за финансирање су средства приватног сектора.

У оквиру тематске области 3.2. Саобраћајна инфраструктура– 3.2.2 Путна мрежа и објекти предвиђене су активности на државном путу ДП ИБ 21 Нови Сад-Рума-Шабац (са краком за Лозницу и везом са Републиком Српском (БиХ) ИБ 26)–Ваљево-Пожега-Ариље-Ивањица. Одговорност за реализацију овог приоритета има ЈП Путеви Србије.

У склопу ПИ ППРС наведени су и пројекти из Јединственог прегледа инфраструктурних пројеката (*Single project pipeline 2016*), који имају директног или индиректног утицаја на Планско подручје и то: пројект сакупљања и пречишћавања отпадних вода Лознице, изградња државног пута са 4 траке Нови Сад-Рума-Шабац-Лозница-државна граница са Републиком Српском (БиХ), и изградња и реконструкција насипа на десној обали реке Дрине (пројект у сектору управљања ризиком од поплава у заштићеној области „Мачва, Лозничко поље и изградња и реконструкција насипа на десној обали реке Дрине Лозница-Бања Ковиљача - Дрина“).

Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа

У Регионалном просторном плану за подручје Колубарског и Мачванског управног округа (Сл. гласник РС, бр. 11/15) (у даљем тексту: РПП КМО) међу одобрењима за извођење геолошких истраживања минералних сировина издатим од стране Министарства рударства и

енергетике за минералне сировине бор и литијум наведени су: локалитет Јадар (Rio Sava exploration, d.o.o из Београда), Јадарски басен (Lithium Li Balkan d.o.o. из Београда) и локалитет Бадања (Lithium Li Balkan d.o.o. из Београда).

У мрежи насеља издвојено је насеље са специфичним функцијама Тршић (културни туризам и културно-историјско наслеђе) – у обухвату Планског подручја, као и регионални центар Лозница, локални/општински центар Крупањ, супцентри Бања Ковиљача (бањски туризам) и Зајача (рударско место) – у непосредном окружењу Планског подручја.

Планско подручје се у целости налази у обухвату планиране Подрињско-јадарске туристичке дестинације, са туристичком понудом базираном на културној и природној баштини у Јадру – у првом реду у заштићеном подручју Тршић-Троноша у обухвату Планског подручја, и на бањском центру Бања Ковиљача, урбаном центру Лозница и бањском месту Бања Бадања у непосредном окружењу Планског подручја.

Према категоризацији животне средине у РПП КМО су утврђене следеће категорије: на Планском подручју – средњег степена загађености (у коридорима државних путева I и II реда), малог степена загађености (Подрињско-јадарска туристичка дестинација) и незагађено подручје (заштићена подручја и предвиђена за заштиту подручја), а у непосредном окружењу Планског подручја – високог степена загађености (индустрија у Лозници, експлоатација антимона у Зајачи).

На Планском подручју налазе се делови или цела 4 заштићена подручја, од којих је највеће и најзначајније подручје Тршић-Троноша, као и делови предвиђених за заштиту подручја Подрињских планина и планине Цер (који је идентификован и као *Important Bird Area* (RS024IBA) и укључен у еколошку мрежу Србије).

У РППКМО планирана је: изградња државног пута I реда 19 Шабац-Лозница (деоница кроз К.О. Липнички Шор на Планском подручју), изградња магистралне једноколосечне железничке пруге Ваљево-Лозница (деоница Завлака-Липница на Планском подручју) за брзине до 120 km/h, и ревитализација и модернизација постојеће регионалне једноколосечне пруге Рума-Шабац-Лозница-Брасина-Зворник (деоница кроз К.О. Шор, Липница и Руњани на Планском подручју).

Предвиђено је довођење и одржавање вода реке Јадар у II класи квалитета и регулација реке Јадар и њених притока ради заштите од поплава.

Предвиђена је изградња разводног гасовода Батајница-Шабац-Лозница-Република Српска у коридору постојећег РГ 04-05 (деоница кроз К.О. Липница и Руњани на Планском подручју).

На Планском подручју (К.О. Шор) предвиђена је потенцијална локација Кривића Ада за изградњу регионалне депоније комуналног отпада.

Уредба о утврђивању Програма имплементације Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа за период 2016-2020. године

Уредбом о утврђивању Програма имплементације Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа за период 2016-2020. године (Сл. гласник РС, бр. 106/2016) (у даљем тексту: ПИ РППКМО) у тематској области: Заштита и коришћење природних ресурса, у склопу детаљне разраде планског решења 1.6. Одрживо коришћење геолошких ресурса предвиђене су активности на: број 2. – отварању лежишта борних и

литијских минерала у долини реке Јадар (предлагач Министарство рударства и енергетике, одговорно Rio Sava Exploration, d.o.o из Београда), са средствима Rio Sava Exploration, d.o.o.

У тематској области: Заштита и коришћење природних ресурса, у склопу детаљне разраде планског решења 1.5. Заштита квалитета вода и заштита од вода предвиђене су активности на: број 2. – одржавању вода реке Јадар у II класи квалитета (одговорно Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“) и број 6. – регулацији тока реке Јадар (одговорно Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“).

У тематској области: Заштита животне средине, природних вредности и непокретних културних добара, у склопу детаљне разраде планског решења 5.5. Заштита, презентација и одрживо коришћење природних добара предвиђене су активности на: број 1. – ревизији заштите Предела изузетних одлика Тршић-Троноша (одговорно Министарство пољопривреде и заштите животне средине), број 3. – теренским истраживањима и валоризацији Подрињских планина и планине Цер (одговорно Министарство пољопривреде и заштите животне средине).

У тематској области: Развој инфраструктурних система, у склопу детаљне разраде планског решења 4.1. Виши квалитет саобраћајне доступности и мреже саобраћајне инфраструктуре предвиђене су активности на: број 1. – завршетку изградње железничке пруге Ваљево-Лозница (одговорна Инфраструктура железнице Србије) и број 2. – ревитализацији и модернизацији регионалне железничке пруге Рума – Шабац – Лозница – Брасина - Зворник (одговорна Инфраструктура железнице Србије).

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево–Лозница

Према Просторном плану подручја посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево – Лозница (Сл. гласник РС, бр. 1/13) (у даљем тексту: ППППН Ваљево-Лозница), деоница планиране железничке пруге од распутнице у Липници до границе територије града Лознице простираће се на Планском подручју. Пруга је планирана као електрифицирана једноколосечна за брзину до 120 km/h, за мешовит саобраћај. На Планском подручју предвиђене су железничка станица Драгинац и распутница Липица. У ППППН Ваљево-Лозница резервисан је простор и обезбеђени су потребни услови за просторни развој, заштиту и уређење коридора железничке пруге.

Границом ППППН Ваљево-Лозница обухваћен је северни и северозападни део Планског подручја за „Пројект Јадар“, и то територије катастарских општина Брезовице у општини Крупањ и Брадић, Цикоте, Доње Недељице, Драгинац, Горње Недељице, Јаребице, Липница, Симино брдо, Слатина, Ступница и Шорна територији града Лознице. Планирана железничка пруга укупне дужине 68 km улази на Планско подручје из правца истока у К.О. Брезовице, и протеже се ка западу до железничке станице Липнички шор у дужини од око 23 km. Део планиране пруге од km 19+500 до 68+041 припада сливном подручју Јадра, где је траса пруге планирана долином потока Мочионик, Вишке (Беле) реке и Јадра.

Основни циљ ППППН Ваљево-Лозница је усклађивање планираног коридора железничке пруге и простора кроз који пролази, са отклањањем конфликта који се стварају успостављањем новог инфраструктурног система у простору, као и његових потенцијалних утицаја на природне ресурсе, социо-демографске и привредне токове, као и на еколошке промене. Основни циљ развоја саобраћаја и саобраћајне инфраструктуре јесте побољшање

регионалне и локалне приступачности подручја и јачање регионалних веза развојем више модалитета саобраћаја, подизањем квалитета и безбедности саобраћаја.

Посебна намена у оквиру овог плана је планирана једноколосечна железничка пруга у укупној дужини од 68 km, од железничке станице Ваљево до прикључка на постојећу железничку пругу Рума-Шабац-Зворник код насеља Липнички Шор, и то у коридору који обухвата пружни и заштитни пружни појас. Планом је резервисан простор за коридор пруге ширине око 400 m, који обухвата пружни појас ширине 16 m и обостране појасеве заштите од по 50 m и заштитне пружне појасеве од по 200 m рачунајући од осе крајњег колосека. Ширина заштитних појасева железничке пруге у инфраструктурном коридору редукује се на минимално међусобно растојање пружног појаса од путног појаса магистралног пута М-4 и водног земљишта Обнице, Каменице и Јадра.

У погледу развоја железничког саобраћаја изградња пруге Ваљево-Лозница ће допринети следећим посебним циљевима, и то:

- повезивању железничке пруге Београд - Ресник - Бар са пругом Рума - Шабац– Зворник;
- повезивању општина Мачванског и Колубарског управног округа и Тузланског кантона у Федерацији БиХ и општине Зворник (Република Српска);
- јачању регионалних веза и економске сарадње унутар региона и прекогранично;
- комплетирању транзитног пута од Истока ка Западу и обратно (граница са Бугарском - Сталаћ - Краљево - Пожега и Зворник - Тузла - Добој - Бања Лука - Граница са Хрватском); и
- повезивању постојеће мреже пруга Републике Србије и Федерације БиХ, пре свега пруга Београд - Бар и Шамац - Сарајево - Плоче.

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута I реда бр. 21 Нови сад - Рума - Шабац и државног пута I реда бр. 19 Шабац - Лозница

Просторним планом подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута I реда број 21. Нови Сад – Рума – Шабац и државног пута I реда број 19. Шабац – Лозница (Сл. гласник РС бр. 40/11) (у даљем тексту: ППППН ДП) обухваћен је део Планског подручја у катастарским општинама Липнички Шор и Липница. У ППППН ДП резервисан је простор иобезбеђени су потребни услови за просторни развој, заштиту и уређење коридора планираног државног пута I реда који повезује градове Шабац и Лозницу.

Подручје ППППН ДП обухвата северозападни део Планског подручја, и то катастарске општине Руњани и Шор на територији града Лозница. Коридор државног пута у правцу север–југ пресеца Планско подручје у дужини од око 5km.

Основни циљ израде ППППН ДП односи се на успостављање квалитетне саобраћајне везе Нови Сад-Шабац-Лозница, јачање саобраћајне и економске повезаности насеља са суседним подручјима и ширим регионима што, уз организован просторни развој, заштиту и уређење, представља неопходни предуслов за повећање конкурентности овог подручја. Посебан циљ ППППН ДП јесте утврђивање оптималног коридора државног пута I реда бр. 21 Нови Сад - Рума - Шабац и државног пута I реда бр. 19 Шабац-Лозница и саобраћајне мреже свих јавних (категорисаних и некатегорисаних) путева у окружењу коридора, уз уважавање европских стандарда и просторно-функционалних и еколошких критеријума за одржавање еколошких

параметара и карактеристика животне средине и одрживог развоја, посебно у специфичним подручјима (природна и заштићена добра) кроз које коридор пролази.

Основни путни правац - државни путеви I реда бр. 21 и бр. 19 - значајан је у оквиру основне путне мреже Републике Србије и АП Војводине. Планирана саобраћајница представљаће везу градова и општина уобухвату Просторног плана са постојећом мрежом европских коридора X и Xb (државни пут M-21 (Нови Сад-Рума-Шабац) повезује аутопут E-70 са аутопутем E-75), као и са међународним коридорима у суседним државама (коридори IV и V). Осим саобраћајног повезивања свих региона у АП Војводини и северозападног дела Србије, овај путни правац ће иницирати свеобухватне привредно-развојне процесе како у оквиру градова/општина кроз које пролази, тако и у општинама које су у окружењу.

Деоница 6 предметног пута односи се на потез Липнички Шор – Лозница (Шепак). Код насеља Липнички Шор прикључује се на државни пут бр. 19 и на том месту је предвиђена једина кружна раскрсница на траси, с обзиром на укрштање путева са приближним обимом саобраћаја. Последња деоница пута се у потпуности поклапа са постојећом обилазницом Лознице и завршава на скретању за гранични прелаз Шепак, са Босном и Херцеговином.

Просторни план града Лозница

Територија града Лозница припада Јадарској области и налази се између две гранитоидне интрузије, церског и борањског масива због чега у структурном склопу доминирају дисјунктивни поремећаји.

Као један од посебних циљева просторног развоја, Просторним планом града Лознице је дефинисан даљи развој истраживања и одрживо коришћење минералних ресурса (посебно антимоно и каолина, опекарске и ватросталне глине, грађевинског камена, песка и шљунка). Предвиђено је да се коришћење и заштита минералних сировина спроводе интензивирањем геолошких истраживања у перспективним подручјима; применом технолошких система са минимумом отпадака (тзв. „зелено инжењерство“); санацијом свих позајмишта материјала (посебно у речним коритима ради заустављања деградације њихових морфолошких карактеристика) и оптималним коришћењем мањих лежишта минералних ресурса, при чему ће њихова експлоатација бити условљена режимима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и режимима заштите предела посебних природних вредности. Експлоатација минералних сировина обављаће се на просторима за која су одобрени експлоатациони радови. Прелиминарном границом Просторног плана подручја посебне намене за реализацију пројекта експлоатације и прераде минерала јадарита „Јадар“ обухваћено је у целини или у делу 17 катастарских општина Града Лозница, и то: Шор, Липница, Руњани, Грнчара, Брадић, Брњац, Доње Недељице, Горње Недељице, Велико село, Јаребице, Слатина, Драгинац, Симино брдо, Коренита, Ступница, Шурице и Цикоте.

У погледу намене земљишта на простору наведених 17 катастарских општина Просторним планом је дефинисано грађевинско земљиште насеља и пољопривредно земљиште, док је по ободним деловима долине Јадра највећим делом шумско земљиште.

Просторни план општине Крупањ

Прелиминарном границом Просторног плана подручја посебне намене за реализацију пројекта експлоатације и прераде минерала јадарита зоне утицаја „Пројекта Јадар“

обухваћено је у целини пет катастарских општина у општини Крупањ, и то Костајник, Дворска, Церова, Красава и Брезовице.

Стратегија развоја општине Крупањ оријентисана је ка одрживом привредном развоју и заснива се на коришћењу свих ресурса који треба да обезбеде веће запошљавање, равномернији општински развој и заштиту животне средине као кључне проблеме. Имајући у виду изнете ставове у просторним плановима вишег реда, тј. у ППРС-у, Регионалном просторном плану, итд.), а с обзиром на знатан минерални потенцијал подручја и тренутно присутан начин његовог коришћења, неопходан је прецизан и свеобухватан систем мониторинга процеса истраживања и експлоатације сировина, који би се заснивао на принципима одрживог развоја и који подразумева: контролу степена и начина експлоатације природних сировина; неутралисање негативних ефеката процеса прераде сировина, искључивањем прљавих технологија, односно, спровођењем адекватних мера заштите животне средине; и израду потребних студија утицаја на животну средину.

У Просторном плану општине Крупањ (Сл. лист Општине Крупањ, бр.10/12) нису дате детаљније одредбе ни планска решења у вези са коришћењем минералних ресурса и развоја рударства.

У погледу намене земљишта на простору наведених пет катастарских општина Просторним планом општине Крупањ је дефинисано грађевинско земљиште насеља, док је највећи део Општине намењен пољопривредном и шумском земљишту.

Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара

Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (Службени гласник Републике Србије, бр. 33/12) развијена је на бази међународних докумената (План примене закључака са Самита о одрживом развоју у Јоханесбургу, 2002 – Поглавље IV се односи на: Заштиту и управљање природним ресурсима као основе за економски и социјални развој, UNEP Стратешки документи о одрживој производњи и потрошњи), а посебно имајући у виду усклађивање са законодавством Европске уније у процесу приближавања ЕУ ослања се на Комуникацију у сусрет Тематској стратегији о одрживом коришћењу природних ресурса COM (2003) 572 и остале тематске стратегије и прописе ЕУ (укључујући, али се не ограничавајући на Кардифски интеграциони процес, Акциони план за технологије у складу са захтевима животне средине, Интегралну политику за производе, управљање хемикалијама, образовање). Установљени основни циљеви Националне стратегије се уклапају и у циљеве стратешког документа Европа 2020 (COM (2010) 2020), у сегменту обезбеђивања одрживог раста и обезбеђивању услова за мање губитака услед неодрживог коришћења природних ресурса.

Национална стратегија у свом фокусу има и повећање ефикасности коришћења ресурса (самим тим и смањење интензитета њиховог коришћења) и смањење утицаја на животну средину економског коришћења ресурса. Укратко, она је усредсређена на проналажење опција практичне политике за одвајање тренда економског развоја и још шире, развоја уопште, од тренда коришћења ресурса и утицаја на животну средину. Национална стратегија успоставља везу између коришћења ресурса и негативног утицаја коришћења ресурса на животну средину и утврђује где је потребно предузети одређене акције у циљу превазилажења проблема.

Стварање отпада и управљање отпадом је несумњиво у вези са начином како користимо ресурсе – екстензивно стварање отпада је симптом неефикасног коришћења ресурса. Основне Тематске стратегије ЕУ о одрживом коришћењу природних ресурса су постављене на тврдњи да адекватно управљање отпадом смањује притисак на природне ресурсе и редукује загађење у вези са њиховом екстракцијом и прерадом.

Успостављање најбољег могућег оквира за управљање природним ресурсима треба да буде вођено карактеристикама тих ресурса, бројем и природом актера заинтересованих за њихову експлоатацију (одрживо коришћење) као и институционалним оквиром. У целом процесу изградње најбољег оквира за коришћење природних ресурса не сме се заборавити да су власничка права везана за природне ресурсе заправо испреплетене групе права које се тичу права управљања, права искључења и права отуђења.

Могућност да се тачно процени капацитет појединачног ресурса, најефикаснији начин његове алокације, и спремност да се донесу мере у случају погоршања квалитета ресурса или његовог исцрпљивања су вероватно од суштинског значаја за ефикасност управљања, и треба да буду праћени (у случају необновљивих извора) одређивањем оптималног нивоа експлоатације. Неопходно је установити координисано, међусекторско управљање природним ресурсима, децентрализовано у највећој могућој мери и уз максимално укључење јавности како би се остварила како жељена ефикасност тако и жељени дистрибутивни ефекти коришћења природних ресурса. Примена модерних алата као што је на пример стратешка процена утицаја на животну средину (Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину, „Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10) је свакако један од начина да се постигне овај циљ. Такође, оснаживање сиромашнијег становништва и мање развијених региона да имају реч у вези са управљањем природним ресурсима на одговарајући начин, на пример путем бољег приступа информацијама, судству или учествовању у механизмима одлучивања путем укључивања јавности у најраније фазе одлучивања или на друге одговарајуће начине, кључно доприноси да дистрибутивни ефекти буду максимални и у погледу смањења сиромаштва и равномерног регионалног развоја.

Национална стратегија препознаје да Република Србија има солидан геолошки потенцијал за истраживање и проналазак нових лежишта минералних сировина, али да то само по себи није довољно да би се привукле приватне инвестиције, а нарочито оне које би долазиле од великих глобалних рударских компанија, као и да велики број других фактора има значајан утицај на доношење одлуке о улагању у геолошка истраживања и развој лежишта, од којих су најважније: 1) стабилан политички амбијент; 2) повољна законска и подзаконска регулатива за обављање активности из области минералних ресурса; 3) међународно конкурентан и стабилан режим пореза и накнада за коришћење минералних сировина; 4) фер и непристрасна регулатива страних и домаћих, државних и приватних улагања, која признаје значај награђивања инвеститора који је преузео ризик; 5) поштовање значаја уговорног односа страна потписница и обавеза које произилазе из тог односа; и 6) транспарентност при доношењу одлука уз минимизовање политичке или административне дискреције.

Предлог стратегије управљања минералним ресурсима Републике Србије до 2030. год.

Влада Републике Србије је, почетком фебруара 2012. године, утврдила Предлог Стратегије управљања минералним сировинама до 2030. године, која дефинише динамички план развоја до 2030. године и односи се на све сегменте рударске индустрије Републике Србије.

Развојна политика Стратегије се базира на принципима одрживог развоја у области рударства и обухвата четири аспекта ПЕСТ анализе:

1) политички:

- заокружена законска регулатива;
- стратешки однос према минералним ресурсима;
- релативно дефинисан институционални оквир;
- рационално коришћење минералних ресурса као инструмент у борби против незапослености;

2) економски:

- обезбеђење одговарајућег дугорочног економског окружења за истраживање и рударске активности, како би се обезбедила одржива експлоатација минералних и других ресурса;
- заштита ресурса минералних сировина кроз планирање коришћења земљишта за сигурну будућу доступност и експлоатацију;
- развој нових технологија у циљу бољег искоришћења лежишта и то у свим фазама од истраживања, преко експлоатације, до испоруке финалних производа;
- промовисање енергетске ефикасности у производњи;

3) социјални:

- промовисање суштинског доприноса експлоатације минералних сировина у друштву;
- промовисање транспарентности на свим нивоима (од локалног до националног нивоа), како би се избегли конфликти и дала подршка јасним и правовремено донетим одлукама у области истраживања, експлоатације и искоришћења минералних сировина;

4) техничко-технолошки:

- обезбеђење контроле прихватљивог нивоа ризика негативних утицаја на животну средину од рударства;
- промовисање очувања земљишта кроз рекултивацију и праксу континуалног мониторинга;
- промовисање истраживања и развоја еколошких рударских метода (од почетка до краја експлоатације), ефикасног коришћења материјала, замене, рециклаже и коришћења најбољих расположивих техника.

Полазећи од геолошких потенцијала Републике Србије и потребе унапређења рада рударске индустрије, надлежно министарство је одредило дугорочан циљ – повећање учешћа рударске индустрије у бруто националном дохотку са садашњих 2% на преко 5% до 2020. године. Овакав развој рударске индустрије, базиран на минералним сировинама, омогућава основу за развој осталих привредних грана (нпр. прераду метала и неметала).

У циљу реализације овог развојног концепта, дефинисан је велики број конкретних пројеката за минералне ресурсе значајне за развој Републике Србије, чија ће реализација омогућити у наредних 10 година инвестиције од преко 4 милијарде евра у развој постојећих и нових рудника.

3. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ, НАЧИН КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА И ОСНОВНА ОГРАНИЧЕЊА

3.1. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ И КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА НА ПЛАНСКОМ ПОДРУЧЈУ

Хидрографска мрежа на територији обухваћеној Планом припада десном делу слива реке Дрине. У хидролошком погледу најзначајнија река на Планском подручју је Јадар. Његов

главни изворишни крак Мали Јадар почиње извором на територији општине Осечина. Преко територије града Лозница протиче на дужини од 35 km. Укупна дужина Јадра износи 79 km а површина слива је 878 km². Целокупан пад од извора до ушћа у Дрину износи 367 m. Слив Јадра је асиметричног облика, са развијеном пространијом левом страном чије су највеће притоке Ликодра (27 km), Пецка (24 km) и Коренита (23 km). Од десних притока са 20 km тока најдужа и најзначајнија је Церница.

Подземни водни ресурси су доброг квалитета, при чему се изданске воде из алувиона реке Јадра користе за водоснабдевање сеоских насеља, углавном помоћу копаних бунара.

Јадар и његове притоке су бујичног карактера. Собзиром да дренирају знатне површине терена, у периоду киша и топљења снега долази до појаве плављења великих површина терена.

У морфолошком погледу алувијална равна Јадра је са апсолутним котама од 113 – 205 мнв. Данашња морфологија терена је у директној зависности од локалног геолошког састава и тектонског склопа. Делови терена изграђени од стена мање отпорних на дејство егзогених фактора, имају знатно блажу рељефну пластику, благо заталасан рељеф са ширим речним долинама, заравњеним узвишењима и нагибима падина 25-30°. Највише коте терена се налазе уз предложену границу обухвата Просторног плана, и то у југозападном делу до 748 m у К.О. Костајник и у северном делу до 300 m у К.О. Брадић.

Основна карактеристика мреже насеља је велики степен концентрације становништва и активности у граду Лозници и приградским насељима, као последица дугогодишњег (деценијског) досељавања и запошљавања становништва у градском центру. Посматрано са становишта густине насељености подручја, уочава се њена изражена неравномерност, која опада од запада ка истоку и најмања је у насељима која се налазе у периферним деловима. Највећа густина мреже насеља налази се у околини града Лознице, а најмања у југоисточном и североисточном делу планског обухвата.

Планско подручје карактерише депопулација која је последица негативног природног прираштаја и иселавања становништва. Негативни демографски трендови праћени су неповољном образовном и старосном структуром становништва.

Табела 1: Пројекција становништва на Планском подручју за 2025. годину

Град/Општина	Насеља	2002.*	2011.*	2025.**
Лозница	Брадић, Брњац, Велико Село, Грнчара, Горње Недељице, Доње Недељице, Драгињац, Јаребице, Коренита, Липница, Руњани, Симино брдо, Слатина, Ступница, Цикоте, Липнички Шор, Шурице.	17210	15669	15074
Крупањ	Брезовице, Дворска, Костајник, Красава, Церова.	4690	4028	3947
Подручје ППППН „Јадар“		21900	19697	19021

*Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији, РЗС, 2014

**Извор: Пројекција становништва на основу аналитичке базе Института за архитектуру и урбанизам Србије

У долини Јадра, у подручјима са повољним условима за пољопривредну делатност и са важнијим комуникацијама, могуће је формирање већих, ушорених или збијенијих насеља, што подразумева и веће концентрације, како становништва тако и активности претежно везане за домен терцијарних делатности, као и већу густину насеља. У долини Јадра насеља

су, или са релативно збијеном структуром или полуразбијеног типа и у мрежи насеља, углавном представљају примарна сеоска насеља. Разбијена насеља се налазе у највишим пределима, за које је карактеристична изузетно слаба насељеност, развијеност насељских садржаја, комуналне опреме и путне мреже.

Окосницу саобраћајне мреже Планског подручја чине државни путеви I реда који планско подручје и град Лозницу повезују са Шапцем, Ваљевом и Бајином Баштом. Од осталих саобраћајних деоница унутар граница постоји још неколико мањих праваца, који се пружају уз реку Јадар и планинске венце на јужној страни. Остали део саобраћајне мреже чине локални путеви који покривају простор и којима се стиже до сваког насеља.

3.2. РЕСУРСИ МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА

Националном стратегијом одрживог коришћења природних ресурса и добара као и Стратегијом управљања минералним ресурсима Србије до 2030. године, у стратешке правце развоја рударства у наредном периоду ушла је и рударско-геолошка област Јадар.

Јадарска област се налази између две гранитоидне интрузије, Церског и Борањског масива, због чега у структурном склопу доминирају дисјунктивни поремећаји. На терену се дисјунктивни облици (пукотине, разломи и раседи) лако уочавају у јужном делу где су развијени палеозојски и мезозојски седименти. Територија се налази у склопу Подрињског рудног рејона, који карактерише производња антимонових и олово-цинканих руда. Од лежишта металних минералних сировина на територији Лознице се налазе лежишта или појаве антимона, калаја, тантала, урана, олова, цинка и живе.

Због разноврсности неметалних минералних сировина, односно њихових појава и лежишта, ова територија представља веома перспективно подручје. Досадашњим истраживањима утврђено је присуство, или су отворена лежишта, ватросталних и керамичких глина, каолинског гранита, кварцних пескова, доломита и доломитичних кречњака, шљунка, песка и тањих слојева и прослојака угљева. Експлоатација речног шљунка и песка из корита реке Јадар врши се перманентно и с обзиром на природно обнављање представља обновиви ресурс. На територији Лознице бројна су лежишта грађевинског камена, од којих се користе гранити, гранодиорити, кречњаци и доломити, из мајдана у Коренити и Ступници.

У геолошком смислу подручје припада геотектонској јединици Јадарска зона, тачније јадарском блоку њене екстерне субзоне. Највећи део овог блока има за основу палеозоик јадарског развића. Геолошку грађу јадарског блока чине стене и седименти који су настајали током палеозоика, мезозоика и кенозоика, а на терену су веома распрострањени и квартарни седименти. Речне терасе дуж Јадра су изграђене од глине, шљункова, супескова и местимице пескова. Дебљина ових седимената варира од 20 до 30 m. Повлату терасних седимената изграђују хумус и барски седименти мале моћности. Алувијалне насlage изграђују шљункови, пескови и суглине, а дебљина је местимице већа од 40 m.

Предвиђа се наставак геолошких истраживања, коришћење и заштита минералних сировина у перспективним подручјима.

Ресурси у Јадарском неогеном басену код Лознице процењени су у марту 2017. године, од стране компаније Рио Тинто, на 136 милиона тона са средњим садржајем Li_2O од 1,86% и B_2O_3 од 15,4%. Процене су извршене у складу са Аустралијскоазијским кодексом за извештавање о резултатима геолошких истраживања, минералним ресурсима и рудним

резервама из 2012. године (ЦОРК Кодекс) и ASX Правилима берзанског листирања аустралијске берзе. Детаљни подаци објављени су у Годишњем извештају компаније Рио Тинто за 2016. годину. (Извор: <http://www.riotinto.com/investors/downloads-16678.aspx>).

4. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Основни циљ израде Просторног плана је дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за укупни одрживи просторни развој обухваћеног подручја, рационалну експлоатацију лежишта минералних сировина и других ресурса у лежишту, као и за неутралисање или ублажавање негативних просторних, еколошких и социоекономских последица експлоатације и прераде минералних сировина.

Посебни циљеви израде Просторног плана и развоја Планског подручја су:

- стварање услова за ефикасно активирање, експлоатацију и прераду минералних ресурса јадарита као делатности која је од интереса за целокупни развој Србије;
- обезбеђење технолошких, финансијских и других услова за ефикасну експлоатацију лежишта;
- обезбеђење приступа лежишту и прерада минералне сировине;
- обезбеђење услова за измештање постојећих саобраћајних и инфраструктурних система из зоне рударских активности и изградњу нових; дефинисање просторних услова и планске концепције за промену појединих решења планираних саобраћајних и инфраструктурних система;
- обезбеђење институционалних, организационих и нормативних претпоставки за ефикасно и одрживо решавање имовинско-правних питања;
- одрживо решавање социјалних и социо-економских питања;
- контрола утицаја планираних активности на окружење и ревитализација и рекултивација деградираног простора;
- обезбеђење веће интегрисаности подручја и повећање мобилности фактора производње и развоја рационалним инфраструктурним повезивањем, реконструкцијом постојећих инфраструктурних система, побољшањем њиховог функционисања и изградњом нових објеката;
- просторно интегрисање рударско-металуршког комплекса са осталим деловима привреде и минимизирање негативних ефеката на окружење;
- неутралисање развојних конфликта и негативних екстерних ефеката (промена структуре и просторна дисперзија капиталних инвестиција, усмеравање позитивних екстерних ефеката у смањење деградације природе, као и у њену ревитализацију, обнављање и уређење простора, рационално искоришћавање ресурса, унапређење технологије и сл.);
- заштита квалитета средине и квалитета живљења (обезбеђење, у складу са реалним друштвеним могућностима, прихватљивих еколошких и амбијенталних стандарда, као и општег нивоа друштвеног стандарда; и
- обезбеђење сигурности од природних и створених деструктивних утицаја (уграђивање у планске концепције и решења критеријума сигурности који ће допринети смањивању ризика у ванредним околностима, као и смањењу повредивости рударског система, техничких и комуналних система, природне средине и др.).

5. ПРИСТУП ИЗРАДИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

5.1. ПРИСТУП ИЗРАДИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторни план ће бити заснован на расположивој студијској, планској, техничкој, геодетској и другој документацији, као и на анализама које ће бити обављене у студијској фази Просторног плана. Просторни план ће бити заснован, такође, на законској и другој нормативној регулативи, на условима и подлогама надлежних органа ималаца јавних овлашћења, на консултацијама и сарадњи са Наручиоцем (Рио Тинто) и др.

Просторни план ће садржати тзв. стратешки део и оперативни део - детаљну разраду за директну примену, односно правила уређења и правила грађења (процена обухвата детаљне разраде јесте око 1000 ha, и прецизираће се током израде радне верзије Нацрта Просторног плана).

Стратешки део Просторног плана ће садржати: полазне основе, принципе, циљеве и општу концепцију просторног развоја; планска решења, предлог намене простора; и примену и остваривање Просторног плана.

Правила уређења и правила грађења ће садржати: општа правила изградње, уређења и заштите простора; правила уређења и правила грађења (регулациона решења) за просторне целине и коридоре посебне намене као што су: складиштење руде, објекти за концентрацију руде и даљу прераду, депоније јаловине, административно-управни блок, складишта, магацини, објекти и уређаји за третман технолошке воде), саобраћајнице и саобраћајни објекти, енергетски и телекомуникациони водови и др.

На основу правила уређења и правила грађења, односно, регулационих решења за просторне целине, локације и коридоре посебне намене, надлежни орган може да изда локацијске услове и информацију о локацији за грађевинске објекте, извод из планског документа за друге намене (рударство и др.), или извод из планског документа за објекте и површине од јавног интереса ради утврђивања јавног интереса.

Поред експлоатације и прераде минералних сировина, као основне посебне намене простора, на подручју обухваћеном Просторним планом или на контактном подручју постоје и друге посебне намене простора које су утврђене просторним плановима подручја посебне намене или плановима јединица локалне самоуправе (заштита природе и културног наслеђа, инфраструктурни коридори и др.)

У складу са чл. 13. став 3. Правилника о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања и мишљењем Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре бр. 350-01-455/2015-11 од 13.05.2015. године, основна посебна намена у просторном плану рударског басена обухвата три категорије:

- 1) зону основних рударских активности;**
- 2) зону пратећих рударских активности; и**
- 3) зону непосредног утицаја рударских активности на околину.**

Зона основних рударских активности обухвата: постојеће и планиране рударске објекте са заштитним појасима и одлагалиштима јаловине и друге рударске активности.

Зона пратећих рударских активности обухвата: прераду минералне сировине: дробљење, транспорт минералне сировине, јаловине, технолошке воде и сл.; интерне саобраћајнице и друге инфраструктурне објекте; складишта и магацине; одбрану од површинских и подземних вода; пречишћавање отпадних вода; припрему јаловишта за рекултивацију; истражне рударске радове; уређаје за мониторинг и др.

Зона непосредног утицаја рударских активности на околину обухвата: насеља и др. (исушивање и слегање тла услед снижавања нивоа подземних вода, оштећење грађевинских објеката услед слегања тла, загађење животне средине, односно, ваздуха, вода и тла, утицај буке и прашине и сл.) утврђује се, такође, у планском документу као подручје од интереса за развој и функционисање рударско-индустријског комплекса. Планска решења за ту зону утврђују намену за „претежне или потенцијалне рударске активности“ и представљају плански основ за утврђивања јавног интереса и пресељење становништва. Ова зона се по правилу поклапа са ужом зоном мониторинга утицаја рударско-индустријског комплекса на околину.

„Претежна намена рударске активности“ утврђује се за зоне где постоје релевантне анализе и процене о нивоу негативних утицаја рударства на околину које показују да у тим зонама (деловима насеља) услови живота могу бити неподношљиви. На тим просторима остају друге намене (инфраструктура, пољопривредно, шумско или водно земљиште и др.), али нису погодни за становање.

„Потенцијална намена рударске активности“ утврђује се за зоне обухваћене мониторингом где се у постпланском периоду могу очекивати значајни негативни утицаји рударских активности на околину. На основу резултата мониторинга утврђују се правила уређења и режим коришћења простора и то путем доношења измена и допуна Просторног плана или посебних планских докумената.

У обухвату зоне непосредног утицаја рударских активности на околину: (1) за поткатоорију „претежна намена“ није дозвољена изградња нових грађевинских објеката већ само одржавање функције постојећих до пресељења; и (2) за поткатоорију „потенцијална намена“ нема ограничења у изградњи у складу са условима из важећег урбанистичког плана.

Поред наведених категорија посебне намене, Просторним планом се за постплански период резервише простор (намена) и за будуће (потенцијалне) рударске активности у границама експлоатационог подручја рударског басена. На овим просторима ограничава се изградња насеља и стратешких објеката (привредних, инфраструктурних система и др.), осим објеката предвиђених Просторним планом.

5.2. ПРИСТУП ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Стратешка процена утицаја Просторног плана на животну средину (у даљем тексту: СПУ) је процес који помаже да се приликом доношења одлука интегрису циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, уважавајући при томе потребу да се избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину, на здравље и друштвено-економски статус становништва.

Значај СПУ огледа се у томе што:

- укључује одрживост бавећи се узроцима еколошких проблема на њиховом извору;
- обрађује питања и утицаје ширег значаја, који се не могу поделити на пројекте, на пример кумулативни и социјални ефекти;
- помаже да се провери повољност различитих варијанти развојних концепата;
- избегава ограничења која се појављују када се врши процена утицаја на животну средину већ дефинисаног пројекта;
- обезбеђује локациону компатибилност планираних решења са аспекта животне средине;
- утврђује одговарајући контекст за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују детаљније истраживање, итд.

Нормативни основ за израду СПУ налази се у: 1) одредбама члана 5. Закона о СПУ, којима је утврђено: „стратешка процена врши се за планове, програме и основе у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта, пољопривреде, шумарства, рибарства, ловства, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама, телекомуникација, туризма, очувања природних станишта и дивље флоре и фауне, којима се успоставља оквир за одобравање будућих развојних пројеката одређених прописима којима се уређује процена утицаја на животну средину“; и 2) одредбама члана 9. став 1. и 5. Закона о СПУ, којима је утврђено да одлуку о приступању изради СПУ доноси орган надлежан за припрему плана по претходно прибављеном мишљењу органа надлежног за послове заштите животне средине и других заинтересованих органа и организација.

У методолошком смислу треба применити мултикритеријумску евалуацију планских решења – семиквантитативан метод базиран на примени ГИС алата како би се искључила субјективност у идентификовању позитивних утицаја и негативних импликација планских решења на животну средину.

Потребно је извести модел вредновања еколошких утицаја према величини промена у простору које се оцењују бројевима од -3 до +3, где се знак минус односи на негативне, а знак плус за позитивне промене, како је приказано у Табели 2. Овај систем вредновања потребно је примењивати у односу на појединачне индикаторе утицаја.

Табела 2: Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Величина тикаја	Ознака	Опис
Критичан	- 3	Онемогућује функције у датом простору
Већи	- 2	У већој мери нарушава животну средину
Мањи	- 1	У мањој мери нарушава животну средину
Нема утицаја	0	Нема промена у животној средини
Позитиван	+ 1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољан	+ 2	Повољне промене за квалитет животне средине
Врло повољан	+ 3	Промене битно побољшавају квалитет живота

Значај утицаја проценити у односу на просторне размере (просторну дисперзију) на којима се може остварити утицај планираних активности у простору (Табела 3).

Табела 3: Критеријуми за оцењивање просторне размере утицаја

Значај утицаја	Ознака	Опис
Прекогранични	П	Могућ прекогранични утицај
Национални	Н	Могућ утицај на националном нивоу
Регионални	Р	Могућ утицај у оквиру простора регије
Градски	Г	Могућ утицај у простору града
Локални	Л	Могућ утицај у одређеној зони града

Поред тога, додатни критеријум треба да буде вероватноћа да ће се неки процењени утицај догоди у стварности (Табела 4).

Табела 4: Вероватноћа утицаја

Вероватноћа	Ранга
100%	последике извесне
50%	последике вероватне
50%	последике мање вероватне
1 %	последике искључене

На основу наведених критеријума и предикција о могућим утицајима планираних намена на животну средину, потребно је дефинисати критеријуме за оцену стратешки значајних утицаја планираних активности у односу на циљеве стратешке процене утицаја на животну средину.

Резултате мултикритеријумске евалуације приказати матрично (обједињено за сва планска решења) и у форми графикана (за свако појединачно решење).

Посебну пажњу посветити идентификацији кумулативних и синергетских утицаја које могу настати у интеракцији постојећих и планираних активности. Ове утицаје потребно је приказати по областима стратешке процене утицаја.

5.3. ПРИСТУП У РЕШАВАЊУ ПИТАЊА ПРЕСЕЉЕЊА ДОМАЋИНСТАВА И ИЗМЕШТАЊА ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА ИЗ ЗОНА РУДАРСКИХ АКТИВНОСТИ

Програмом пресељења утврђује се начин и основни услови за пресељење (делова) насеља, облици накнаде за промену власничке структуре непокретности, односи учесника у предузимању активности у вези са организовањем и спровођењем пресељења и друга питања која захтевају заједничко поступање у поступку пресељења, као и ближи услови (динамика пресељења, облици накнада, избор локација и др.) пресељења становништва из зоне садашњих и будућих рударских активности, према планским решењима и планским пропозицијама Просторног плана, а на основу резултата анкете и изјашњавања домаћинства – власника непокретности.

Према прелиминарним проценама, изван број домаћинства на Планском подручју ће бити угрожен од планираних рударских активности и активности везаних за прераду минералних сировина.

Модалитети пресељења

1) *Индивидуално пресељење.* Домаћинствима која се селе исплаћује се накнада у новцу за све непокретности у својини домаћинства (објекте, земљиште и др.). Ова опција подразумева: (1) самостално пресељење у неко од постојећих насеља (куповина куће или стана); (2) куповина грађевинске парцеле и изградња куће; или друга решења за која се одлучи домаћинство.

2) *Групно пресељење.* Групно пресељење, по могућству у зонама изграђених/ формираних насеља, са обезбеђивањем грађевинске парцеле/окућнице у замену за стицање права власништва над грађевинским земљиштем има три подваријанте: (1) изградња стамбеног објекта (и евентуално помоћних објеката) и давање изграђеног објекта у власништво домаћинству у замену за његове непокретности; ова подваријанта обавезује новог корисника земљишта да прибави грађевинско земљиште, да га комунално опреми и изгради одговарајуће објекте комуналне и социјалне инфраструктуре; (2) уступање уређене грађевинске парцеле

без изградње објеката – за разлику од претходне, ова подваријанта не предвиђа да нови корисник земљишта организује изградњу нових стамбених и помоћних објеката за пресељена домаћинства и (3) изградња и давање у својину некретнине у вишепородичном објекту на изабраној локацији.

Специфичне форме организованог пресељења су: (1) организовано пресељење пољопривредних домаћинстава и (2) пресељење домаћинстава са посебним потребама.

Организовано пресељење пољопривредних домаћинстава подразумева могућност обезбеђења пољопривредног земљишта, директном куповином од власника или давањем у закуп пољопривредног земљишта у државној својини власницима пољопривредног земљишта, који намеравају да се и даље баве пољопривредном производњом. Ова опција подразумева да нови корисник земљишта благовремено откупи пољопривредно земљиште од приватних власника, или да обезбеди право коришћења пољопривредног земљишта у државној својини.

Пресељење домаћинстава са посебним потребама подразумева специфична решења за домаћинства која нису способна или довољно припремљена да сама организују своје пресељење и изградњу нове куће. Таквим домаћинствима је могуће понудити различите опције из тзв. „програма социјалне подршке”.

Пресељење насеља као сложен и деликатан процес са бројним економским и социјалним захтевима, упућује све учеснике у реализацији Програма пресељења насеља на пуну сарадњу и међусобно поверење, при чему је битан чинилац у том процесу правовремен и континуиран однос са јавношћу.

6. КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА ПРОЈЕКТА ЈАДАР НА ПОДРУЧЈУ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ

Рио Тинто је водећа међународна рударска група са седиштем у Великој Британији. Рио Тинто се бави проналажењем, експлоатацијом и обрадом минералних сировина. Главни производи су алуминијум, бакар, дијаманти, енергенти, злато, индустријски минерали и руда гвожђа. Компанија послује у целом свету, а најзаступљеније су њене операције у Аустралији и Северној Америци са значајним пословима у Јужној Америци, Азији, Европи и Јужној Африци. Своје послове везане за истраживања јадарита, компанија Рио Тинто спроводи преко своје кћерке компаније „Rio Sava Exploration d.o.o.“ из Београда.

Минерал јадарит, (натријум–литијум–боросиликат) откривен је током 2004. године. Неогени басен Јадар захвата површину од ~ 150 km². Језерски циљни седименти су дебљине 300-400m, углавном се налазе у југоисточном делу басена и иначе су покривени млађим морским седиментима на другим местима. Шире подручје налазишта простире површином од 12 km² на низијском обрађеном земљишту источно од града Лознице.

Пројект Јадар се налази у фази израде Студије претходне оправданости пројекта (*Prefeasibility Study*). Израда ове студије и пратеће техничке документације треба да омогући одабир најбоље опције за имплементацију „Пројекта Јадар“ и понуди квалитетно решење за одрживо пословање.

Листа рударских објеката која је представљена у овом поглављу је још увек прелиминарна и може се мењати како се надаље буде развијао концепт „Пројекта Јадар“.

Експлоатација рудника у Јадру, како се тренутно предвиђа, састоји се од:

1) подземне експлоатације;

- 2) процеса производње борне киселине, литијум карбоната (и опционо других соли литијума као што је литијум хидроксид монохидрат), и натријум сулфат; и
- 3) припадајуће инфраструктуре на локацији рудника и постројења.

Подземни рудник би требало да садржи: приступни објекат рудном телу (подземни хоризонтални ходник) за експлоатацију и транспорт руде, вентилационо окно(а) и вентилаторе, јамске објекте као што су канцеларије, мензе, перионице, радионице за одржавање, складишта угљоводоника, магацини за експлозив, подземна мрежа цевовода за вентилацију и систем цеви за запуњавање откопаног јамског простора. Уз ово су предвиђени инфраструктура и склоништа за евакуацију у случају нужде.

На површини од рудничких објеката предвиђени су: вентилатори за окна, зграде за рударе (рударске свлачионице, тоалети, собе за састанке), парк за прање тешких возила, објекат за снабдевање возила горивом, разводно постројење, станица за компресор ваздуха, таложник, цистерне и пумпе за воду, постројење за припрему мешавине за запуњување откопаног простора рудника, постројење за прскани бетон, одељење за сервисирање гума, резервоари за складиштење горива, радионица за рударску опрему, радионица рудника, канцеларија рудника и паркинг за тешка и лака возила, чуварска кућица/пријавница, паркинг простор за посетиоце, службе за случај нужде и површинска складишта за експлозив.

Тренутно се пројектом претпоставља се да ће ископ бити изграђен методом минирања и ископавања, а да ће јамски ископ руде бити вршен етажно са запуњавањем откопаног простора (*drift and fill*), или подетажно (*benching*), или степенастим откопавањем фронтално (*long hole open stoping*) код најмоћнијих делова корисне минерализације.

Постројење за обогаћивање руде предвиђа се на површини поред рудника у долини реке Јадар. Састоји се од дробљења, мокрог просејавања, атриционог прања и таложења. Циљ обогаћивања је да се руда издоби тако да буде погодна за испирање и отклањање ситне глине као јаловине. Дробљење се предвиђа у две етапе: примарно и секундарно са мокрим просејавањем и хидроциклонима.

Тренутно се планира да процесно постројење буде лоцирано непосредно уз постројење за обогаћивање руде. Прерадом руде ће се добити три производа: борна киселина, литијум карбонат (или/и литијум хидроксид монохидрат) и натријум сулфат.

Постоје три извора чврстих материјала који се комбинују са извесним мањим течним остацима да се одлажу у јаловиште: јаловина која остаје после обогаћивања, филтерски остатак након растварања и филтерски остатак након третирања кречом. У случајевима који укључују литијум хидроксид, може доћи до стварања и филтерског остатка калцијум карбоната. Муљ од растварања се поново меша са водом и пумпама транспортује кроз 12 km дуг цевовод на јаловиште. Комбиновањем различитих остатака омогућавају се користи за неутрализовање јаловине и смањење њене укупне запремине.

Детаљна вишегодишња сеизмичка, гео-статичка и хидролошка испитивања вршена на великом броју потенцијалних локација за јаловиште указала су да је најпожељнија локација за јаловиште у подручју села Цикоте и Дворска, са веома малим обухватом у Красави. Критеријуми за избор локације укључивали су и: факторе животне средине (разноврсност флоре и фауне и угрожене врсте), насељеност подручја, погодну геолошку подлогу, потенцијална археолошка налазишта, погодан облик/ капацитет за смештање јаловине за укупне ресурсе и растојање од лежишта као и могућност транспорта јаловине до лежишта.

Комунална инфраструктура ће се користити на самој локацији (електрична енергија, гас, вода, пара и ваздух) и снабдеваће све погоне рудника и фабрике.

Електрични водови ће бити повезани за постојећи високонапонски вод 110 kV. Разводно постројење се налази на северноисточном делу локације. Гас ће се користити за сушење и производњу паре и долазиће из постојећег главног гасовода у Липничком Шору или, алтернативно, из подстанице на локацији старе индустрије Вискоза.

Формираће се неколико базена са различитим квалитетом воде, укључујући воду за постројења, сирову воду, воду добијену реверзном осмозом, топлу воду и пијаћу воду. По потреби, свежа вода ће се узимати из расположивих извора. Искоришћена вода ће се пречистити у складу са важећим прописима којима су утврђене граничне вредности и истог квалитета како кад је узета биће враћена у рецепијент.

Компримовани ваздух се дистрибуира кроз локацију за контролу инструмената, колектор прашине и комуналне станице. Ваздух који не садржи угљен-диоксид (CO₂) неопходан је за бланкетирање, сушење и пнеуматске конвејере за транспорт у подручје кристализације литијум хидроксида.

Главни реагенси који ће се користити у процесупрераде су сумпорна киселина, креч и натријум карбонат. Реагенси ће се достављати железницом, камионима - цистернама или камионима (у расутом стању или у врећама), истоварати и складиштити у складу са сигурносним процедурама.

Основе ових објеката су планиране тако да гарантују безбедност, функционалност и ниске трошкове. У вези с тим усвојен је велики број критеријума за пројектовање рударско-металуршког система.

Главни улаз за налазиште у долини Јадра је источно лоциран. Административна зграда и паркинг су лоцирани у близини чуварске кућице на крају приступног пута источном подручју. Сва возила улазе на локацију рудника кроз источни улаз. Затворен пут од чуварске кућице иде северно од постројења за обогаћивање руде како би се обезбедио приступ процесном постројењу и подручјима за одлагање реагенса. Сви остали путеви на локацији су отворени.

Подземни рударски радови подразумеваће повремено коришћење експлозива за разбијање компактне стенске масе руде. Те активности могу током дужег периода од 25-30 година утицати на један део терена изнад рудног тела и довести до слегања тла. Ова зона утицаја је лоцирана у речној долини у неће утицати на планирану површинску инфраструктуру рудника нити на околна насеља.

Предвиђен је систем успостављања водног баланса на читавом локалитету како би се пратиле промене у водном дефициту и суфициту током трајања рударских радова. Како би се сачувала вода током дефицитарног периода, употребљена вода ће се сакупљати и поново користити приликом припреме и прераде минералних сировина. Потенцијални извори воде се испитују, укључујући и воду из бунара на локалитету и ван њега, као и површинске воде (река Јадар). Искоришћавање воде из бушотина или површинских вода вршиће се искључиво уз дозволу надлежних органа када се утврди да неће бити утицаја на кориснике вода на локалу. Закон о водама и сродна подзаконска акта биће примењивани у том погледу.

Компанија Рио Тинто и њена ћерка компанија у Србији Rio Sava Exploration d.o.o. поклањају посебну пажњу заштити животне средине, подразумевајући поштовање свих релевантних

закона у Србији, највиших међународних и европских стандарда из те области али, али и поштовање стандарда саме компаније везаних за све области здравља, безбедности, заштите животне средине и становништва.

Израдом стратешке процене утицаја Просторног плана на животну средину, студије утицаја „Пројекта Јадар“ на животну средину и успоставање мониторинга утицаја, створиће се потребни услови за управљање животном средином на Планском подручју и контролу утицаја на здравље становништва.

7. ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПЛАНИРАЊА И УТИЦАЈ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Активности на реализацији „Пројекта Јадар“ и изради Просторног плана посебну пажњу посвећују сарадњи са локалном заједницом и локалном самоуправом, као и изградњи партнерстава која треба да допринесу како несметаном развоју пројекта, тако и видљивом побољшању социо-економског окружења.

Могући *социо-економски ефекти* на подручју плана се тренутно процењују кроз свеобухватна истраживања у оквиру Студије процене утицаја на животну средину и социо-економско окружење, коју друштво Rio Sava Exploration d.o.o, као носилац права на истражном простору спроводи у циљу процене „нултог стања“, односно полазног стања на основу кога би могли да се процене како непосредни, тако и кумулативни утицају пројекта. Студије обухватају истраживање материјалне и нематеријалне културне баштине, као и основних социо-економских параметара до којих је могуће доћи на основу постојећих статистичких података, као и података који редовно прикупљају релевантне институције на централном и локалном нивоу. Подаци се прикупљају и путем анкета које подразумевају добровољно учешће, а са циљем бољег разумевања животних стратегија на простору обухваћеним пројектом, као и специфичних рањивих категорија становништва. Процене се односе и на доступност образовању и здравству, као и социјалним услугама за најрањивије становнике руралних подручја на којима се истражне активности „Пројекта Јадар“ одвијају. Напослетку, процењује се и полазно стање људских права и миграцијских токова и тенденција, да би могли да се у наставку рада на Просторном плану дефинишу мере за уклањање или смањење негативних утицаја, као и јачање позитивних утицаја пројекта.

Кључни утицаји пројекта који су прелиминарно идентификовани на предметном подручју у случају развоја рударског пројекта су:

- Утицај на могућности запошљавања;
- Утицај на могућност продаје роба и услуга на локалном, националном и регионалном нивоу
- Утицај на могућ прилив радника кроз дневне и дугорочне миграције;
- Утицај на могућност приступа основним услугама, са посебним освртом на рањиве категорије становништва (школство, здравство, социјалне услуге);
- Утицај куповине пољопривредног земљишта, као и утицај на домаћинства која ће бити захваћена програмима расељавања;
- Утицај на становнике који ће остати у подручју које се налази у непосредној близини рудника и припадајућих постројења (бука, прашина, саобраћај).

У наредној фази развоја пројекта и израде Просторног плана кроз консултације са локалним становништвом и локалном самоуправом биће дефинисане мере за сваки од могућих утицаја,

како би се максимално искористили позитивни утицаји, а минимизирали могући негативни утицаји, посебно у односу на планове за откуп земљишта и домаћинства.

На основу досадашњих социо-економски истраживања, оцењено је да постоји добра основа за развијање партнерстава на локалном нивоу, као и могућност да се позитивни утицаји појачају кроз програме подршке запошљавању, као и кроз програме подршке за развој локалне привреде и диверзификацију руралног развоја, у партнерству са кључним локалним, регионалним и међународним актерима који се баве развојним пројектима.

Стање квалитета животне средине на подручју Просторног плана се тренутно утврђује кроз свеобухватна испитивања, при чему је прва фаза одређивање тзв. „нултог стања“ свих елемената животне средине. Управо ће дефинисано „нулто стање“ омогућити будући мониторинг свих елемената животне средине, а служиће као основ за поређење са потенцијалним променама у простору под утицајем пројекта. Поменута испитивања обухватају истраживања релевантних аспеката животне средине на свим деловима потенцијалног рударског пројекта: рудника са постројењем за обогаћивање руде и процесног постројења, трасе ценовода и пратеће инфраструктуре, као и потенцијалне депоније флотацијске јаловине.

Кључни *утицаји по животну средину* који су идентификовани на предметном подручју у случају развоја рударског пројекта су:

- утицај на биодиверзитет;
- утицај на квалитет и квантитет површинских и подземних вода, као и одлагања отпадних вода;
- одлагање ископаног стенског материјала, као и депоновање јаловине;
- утицај на квалитет ваздуха (изградња-експлоатација);
- утицај буке и вибрација;
- појачан саобраћај у фази изградње рудника, као и у току саме експлоатације.

Просторним планом и Стратешком проценом утицаја Просторног плана на животну средину биће дефинисане мере за смањење или спречавање негативних утицаја на животну средину.

Директор Института

др Саша Милијић, научни саветник